

ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Δρ Γεωργία Κακούρου-Χρόνη

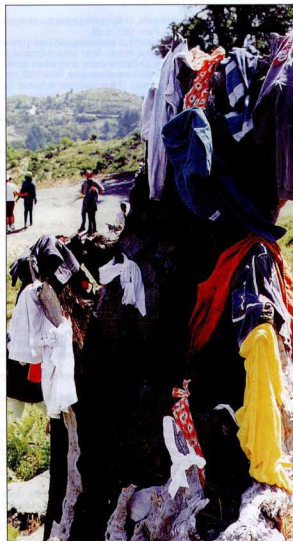
Επιμελήτρια της Εθνικής Πνακοθήκης

Το 2002, το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) επέλεξε για τον εορτασμό της 18ης Μαΐου, Διεθνούς Ημέρας Μουσείων, το θέμα «Μουσεία και παγκοσμιοποίηση». Έχουμε συνηθίσει να αντιμετωπίζουμε την παγκοσμιοποίηση ως έννοια αρνητική ή τουλάχιστον πολύπλοκη και διφορούμενη. Μετα-μοντέρνα, μετα-αποικιοκρατική εποχή, ομογενοποίηση πολιτισμών, εξαμερικανισμός, καταναλωτισμός, δυτικός καπιταλισμός, ανταγωνισμός, υπερεκμετάλλευση της φύσης, τεχνοκρατούμενη κοινωνία, υλισμός, εμπορευματοποίηση, κόσμος που ασφυκτιά από τις αντιθέσεις, μετανάστευση η οποία αλλάζει τη ζωή στις δυτικές μητροπόλεις, αστικοποίηση, δημιουργία οικουμενοπόλεων, κυκλοφοριακή συμφόρηση, μόλυνση του περιβάλλοντος, κοινωνικοί διαχωρισμοί είναι μερικοί από τους «εφιαλτικούς» συνειρμούς που ακολουθούν την έννοια της παγκοσμιοποίησης.

1. Τα καμένα δέντρα «ανθίζουν».

2-3. Τα καμένα δέντρα μετά την παρέμβαση των παιδιών.

Η παγκοσμιοποίηση, αν και χαρακτηρίζεται ως η πρώτη επανάσταση του 21ου αιώνα, έχει τις ρίζες της πολύ βαθιά στο παρελθόν. Κάνει την εμφάνισή της από τότε που οι λαοί αρχίζουν να επικοινωνούν μεταξύ τους και επομένως αρχίζει να ασκείται οικονομική και πολιτιστική εκμετάλλευση από τον ισχυρότερο προς τον ασθενέστερο. Η εκμετάλλευση αυτή, ωστόσο, ποτέ δεν σημειώθηκε σε τόσο ευρεία και έντονη κλίμακα όσο σήμερα, εξαιτίας της τεχνολογικής έγκλησης. Ποτέ άλλοτε, είτε σε προσωπικό είτε σε ομαδικό επίπεδο, ο άνθρωπος δεν ντύθηκε, δεν έφαγε, δεν παρακολούθησε ένα πρόγραμμα στην τηλεόραση, δεν είδε μια κινηματογραφική ταινία, δεν άκουσε μουσική σύμφωνα με τα πρότυπα που όριζε μια ξένη προς την παράδοσή του ιδεολογία, όπως γίνεται σήμερα με την παθητική υιοθέτηση του αμερικανικού τρόπου ζωής.

Παρ' όλα αυτά, θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε την έννοια της παγκοσμιοποίησης και θετικά, με το πνεύμα της χριστιανικής αγάπης: ως μια ευκαιρία να απευθυνθούμε στην ανάγκη του άλλου με κατανόηση, με αγάπη, που θα ήταν διαθέσιμη να προσφέρει όχι από το περισσεύμα αλλά από το υστέρημά μας. Θα μπορούσαμε να μιλάμε όχι μόνο για προσωπική ή εθνική αλλά και για παγκόσμια συνείδηση, που θα αισθανόταν

συνυπευθύνη για οποιδήποτε διαδροματιζόταν στον πλανήτη Γη: για ευτυχία που θα ήταν εφικτή μόνον όταν συνδεόταν με την ευτυχία του άλλου.

Μια τέτοια αντιμετώπιση αγιγίζει ίσως τα όρια της ουτοπίας, αλλά δεν πρέπει να την αποκλείουμε ως προοπτική. Σε μια ρεαλιστικότερη βάση θα μπορούσαμε να δούμε την παγκοσμιοποίηση ως διαπολιτισμικότητα. Ως διάθεση να συνομιλήσουμε με τον άλλον, να επικοινωνήσουμε μαζί του και να τον γνωρίσουμε καλύτερα. Μουσείο και Σχολείο μπορούν να παίξουν ένα ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα μουσεία δεν μπορούν να αγνοήσουν την πίεση που ασκείται από μία –ή και περισσότερες– ισχυρότερη κουλτούρα προς άλλες ασθενέστερες και οφείλουν να επαναπροσδιορίσουν το ρόλο τους σε σχέση με τις συλλογές τους και την επικοινωνία τους με το κοινό αντιμεταπιζόμενες την πολιτιστική παράδοση του κάθε λαού ως αυτάξια.

Το ελληνικό σχολείο, από την άλλη, είναι υποχρεωμένο από την πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται σήμερα, να δεχτεί στην κοινότητά του –και οφείλει να το πράξει με χαρά– μαθητές και μαθήτριες από ξένες χώρες. Τα παιδιά αυτά πρέπει να τα υποδεχτεί με αγάπη, να μην τα περιωριολογήσει, ούτε να επηρεάσει να τα αφομοιώσει, αλλά να τα βοηθήσει να συνδιαλλαγούν με τους συμμαθητές τους διατηρώντας την ταυτότητά τους. Να βοηθήσει όλα τα παιδιά (και τα ελληνόπουλα) να διερευνήσουν τον εαυτό τους και να επαναπροσδιορίσουν την ταυτότητά τους σε σχέση με τον άλλον.

Στον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων η Κουμαντάρειος Πινακοθήκη Σπάρτης, Πάρνητμα της Εθνικής Πινακοθήκης, συμμετείχε με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Τα παιδιά του σήμερα σχεδιάζουν ένα μουσείο για τα παιδιά του αύριο».

Μετανάστες και παλιννοστούντες μαθητές συγκέντρωσαν διάφορα αντικείμενα επιλέγοντάς τα με τα εξής κριτήρια:

α. Ξεχωρίζω ένα αντικείμενο που αγαπώ, που αντιπροσωπεύει κάτι ιδιαίτερο για την οικογένειά μου ή για τη χώρα μου.

β. Σκέπτομαι τι θα μπορούσε αυτό το αντικείμενο να πει σε ένα παιδί ύστερα από πενήντα χρόνια.

Τα παιδιά περιέγραψαν αυτά τα αντικείμενα, και οι δικές τους επιλογές και περιγραφές στήριξαν τις δραστηριότητες που πρότεινε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

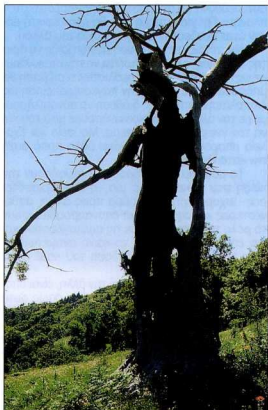
Στόχος του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν να προωθήσει την κατανόηση ανάμεσα στα παιδιά και να «εκμεταλλευτεί» τη διαφορά μεταφράζοντάς την σε δημιουργία. Ίσως η έννοια της κουλτούρας βοηθάει τελικά περισσότερο στο να γίνουν κατανοητές οι έννοιες της ταυτότητας και της διαφοράς και να καταπολεμηθούν έννοιες όπως αυτές του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Η επίτευξη του στόχου του εκπαιδευτικού προγράμματος επιδιώχτηκε με τις εξής δραστηριότητες:

1. Διοργάνωση έκθεσης στην Κουμαντάρειο Πινακοθήκη Σπάρτης με αντικείμενα που έφεραν τα παιδιά από ξένες χώρες, με τίτλο «Τα παιδιά του σήμερα σχεδιάζουν ένα μουσείο για τα παιδιά του αύριο».

4. Καμένο δέντρο στο δάσος των Γορνάνων, στον Ταύγετο.

2. Εκπαιδευτικό πρόγραμμα που στηρίχτηκε στα αντικείμενα της έκθεσης με αποδέκτη όλα τα παιδιά των δημοτικών σχολείων της Λακωνίας.

3. Συγκέντρωση μύθων που σχετίζονται με τα δέντρα από την ελληνική παράδοση και τις παραδόσεις άλλων λαών.

4. Εικαστική παρέμβαση σε κλαδιά δέντρων στο Εργαστήρι της Πινακοθήκης.

5. Παρέμβαση με παλιά ρούχα των παιδιών στα καμένα δέντρα του δάσους των Γορνάνων, κοντά στη βυζαντινή Μονή της Γόλας, στον Ταύγετο, με τίτλο «Ένα δέντρο καίγεται, ένα δέντρο ανθίζει».

6. Δραστηριότητα με τίτλο «Ζωγραφίζω το δικό μου δέντρο μαζί μ' ένα ζωγράφο», όπου τα παιδιά ζωγράφισαν το δικό τους δέντρο, με τις οδηγίες του ζωγράφου Χρύσανθου Σωτηρόπουλου, στο Εργαστήρι της Πινακοθήκης.

Ο καθορισμός των δραστηριοτήτων προέκυψε από το διάλογο με τα ίδια τα παιδιά. Μία από τις προτάσεις τους ήταν να μεταφέρουμε το «Μουσείο» μας, τα δικά τους δηλαδή αντικείμενα, στη φύση ως ένδειξη αγάπης προς αυτήν. Τα αντικείμενα αυτά τα είχαν φέρει τα παιδιά για να «ντύσουν» ένα καμένο δέντρο, να το στολίσουν προσδίδοντάς του έτσι μια άλλη διάσταση, να το «μεταμορφώσουν», να το «μεταφράσουν» διαπολιτισμικά. Το δέντρο τους θα ήταν εκείνο που θα βάσταζε τα αγαπημένα τους αντικείμενα, μαζί με την αγάπη τους μέσα από τα αντικείμενα θα έφερε και τις μήμες τους, θα έφερε τα ίδια. Έτσι, δέντρο και άνθρωπος θα αποκτούσαν μια άλλη σχέση, μια άλλου είδους συνομιλία.

Η τέχνη στους πρωτόγονους λαούς δεν ήταν κάτι όμορφο που το κοίταζαν, αλλά μια δύναμη που τη μεταχειρίζονταν. Έτσι κι εμείς με το έργο μας θελήσαμε να λειτουργήσουμε θεραπευτικά,

όπως η τέχνη στο μακρινό εκείνο παρελθόν που ασκούσε μαγική και θρησκευτική δύναμη.

Τα αντικείμενα, ωστόσο, έπρεπε να επιστραφούν στο σπίτι – αν και όλα τα παιδιά ήταν πρόθυμα να τα «θυσιάσουν». Άρχισε τότε η αναζήτηση άλλων αντικειμένων που το σπίτι δεν θα είχε αντίληψη να «θυσιάσει» στο όνομα της «τέχνης». Τα

5

ρούχα μας αποτέλεσαν την ιδανική επιλογή. Με ρούχα που δεν θα τα ξαναφορούσαμε, αλλά εξακολουθούσαμε να τα αγαπάμε, αποφασίσαμε να ντύσουμε, να στολίσουμε και να παρηγορήσουμε τα καμένα δέντρα.

Να ανθήσουν τα κλαδιά με την αγάπη μας, να τους μεταγγίσουμε κάτι από τη ζωή μας με την

ιδέα ότι ο απρόσεκτος ή ο συνειδητός εμπρηστής καίγοντάς τα καίει κι εμάς μαζί.

Και τι μέλλον μπορεί να έχει ένας τόπος χωρίς παιδιά-δέντρα; Χωρίς δεντροπαδιά ή παιδό-δέντρα; Έτσι, το πρόγραμμα εξελίχθηκε ως εξής:

α. Έκθεση με τα αντικείμενα των παιδιών στην Πινakoθήκη.

β. Εκπαιδευτικό πρόγραμμα με «Τετράδιο εργασίας» και με δραστηριότητες που στηρίζονταν στα αντικείμενα.

γ. Δραστηριότητα στο Εργαστήρι της Πινakoθήκης, όπου τα καμένα κλαδιά των δέντρων «ανθίσαν» με χρωματιστά χαρτιά. Το εικαστικό «παχνίδι» βασίστηκε στις αντιθέσεις-διαφορές: ζωντανό-νεκρό, ανθισμένο-καμένο, όμορφο-άσχημο.

δ. Παρέμβαση στα καμένα δέντρα.

ε. Συγκέντρωση και μελέτη παραδόσεων από τις χώρες των μεταναστών και των παλιννοστούντων μελητών, από την αρχαία ελληνική και τη νεοελληνική παράδοση, που απέδειξε ότι διαφορετικοί λαοί έχουν μύθους ανάλογους μεταξύ τους και ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ίδια πράγματα που αγαπούν και θέλουν να προστατέψουν.

Αναγνωρίζω ότι η μαζική κουλτούρα υποχρεώνει την παραδοσιακή παιδεία σε υποχώρηση. Ότι συνηθίσαμε να ορίζουμε ως «παιδεία» και «εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα» δεν έχει ως περιεχόμενο -ή έχει περιορίσει- την αναζήτηση της γνώσης, της αλήθειας και της διαμόρφωσης υπεύθυνων προσωπικτήτων. Και δεν γνωρίζω ποιο είναι ή ποιο πρέπει να είναι ή ποιο θα μπορούσε να είναι το περιεχόμενο της εκπαίδευσης σήμερα. Σε μια τετερόκλητη πολιτιστική πραγματικότητα είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η πρακτική που πρέπει να ακολουθηθεί.

Έτσι, και με το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα πειραματίζομαι, προτείνω, για να αποδεχτώ ή να απορρίψω. Αλλά δεν ξέρω κάποιον άλλο τρόπο που να στρέφεται προς τη δράση και να αρνείται την παραιτήση.

Museums and Globalization

Georgia Kakourou-Chroni

"Museums and Globalization" is the subject suggested by the International Council of Museums (ICOM) in 2003 on the occasion of the celebration of the universal Day of Museums on the 18th of May. We are used to regard globalization as a negative notion or at least as a complicated and ambiguous one. However, we could deal with globalization through the spirit of Christian love and thus approach the needs of other people with open mind and heart. Museum and school can play an important role in this direction.

The museums cannot ignore the pressure exercised by one or more stronger cultures on weaker ones, therefore they should redefine their role as regards their collections and communication with the public, considering the cultural tradition of each people as a value in itself.

The Greek school, on the other hand, is compelled by the reality of our time to incorporate in its community many foreign students and to help them to communicate with their human environment, while retaining their diverse identity.

Thus, the Koumantareios Gallery of Sparta, a branch of the National Gallery, has participated in the celebration of the universal Day of Museums with the educational program "The children of today design a museum for the children of tomorrow". The objective of this program is to deepen the understanding among children and to "exploit" the diversity by transforming it to creativity. Culture, after all, contributes greatly in realizing better such notions as identity and diversity and fighting against others such as racism and xenophobia.

5-6. Από την εικαστική παρέμβαση σε κλαδιά δέντρων στην Πινakoθήκη.

6